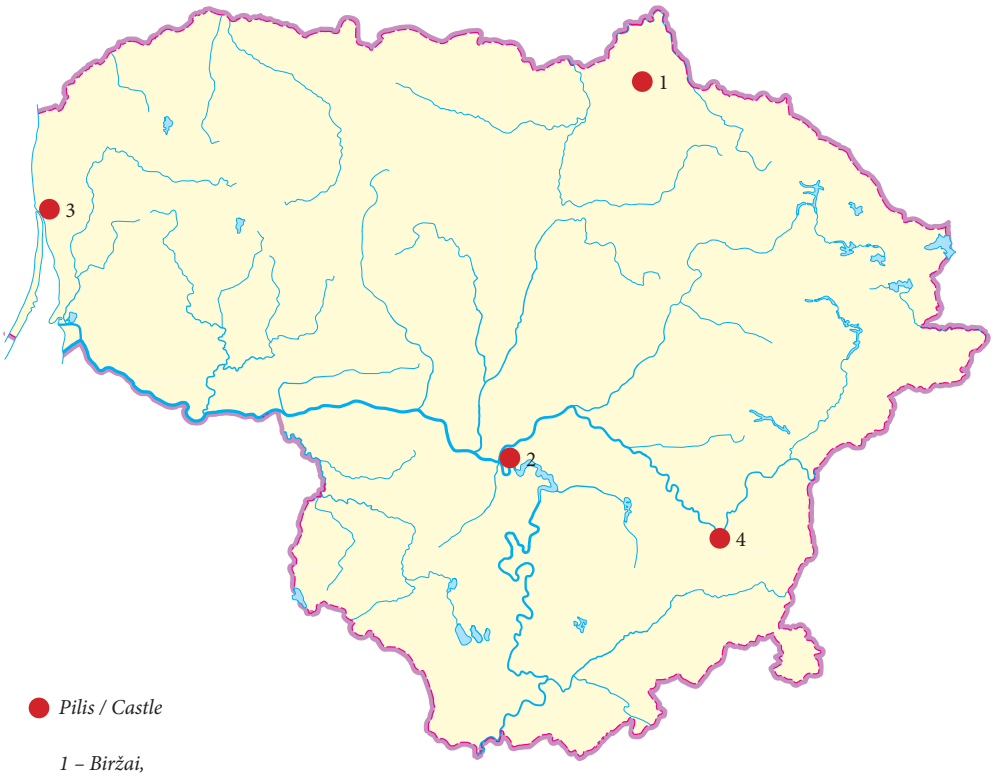

Pilis / Castle

1 – Biržai,
2 – Kaunas,
3 – Klaipėda,
4 – Vilnius.

Roma Songailaitė

Biržų pilies rūmai

2007 m. atliekant Biržų pilies rūmų pamatų sutvirtinimo darbus BKMS vykdė archeologinius tyrimus. Tyrimai vyko rūmų PV ir ŠV fasadų pusėse. Rūmų pamatai ŠV, ŠR, PR fasadų pusėse atkasti iki 4 m gylio (pamatų apačios), o PV fasado pusėje – iki 0,7–1,5 m gylio. Bendras tirtas plotas – apie 85 m^2, dar žvalgyta 300 m^2.

Rūmų ŠV rizalito PV pusėje (plotai 1, 6) prie dabartinių rūmų pamatų buvęs grindinys apardytas, akmenys sudėti ant pilkžemio su degėsiais. Įžemis (smėlis) prasideda 1,05 m gylyje (H_{abs} 56,16 m). Tarp paviršinės žemės rastos pavienės XVII a. II pusės šukės.

Plote 2 rasti pirmųjų rūmų (1589–1625) arkinių pamatų fragmentai. Arkiniai pamatai (arkos storis apie 40 cm) mūryti iš plytų per 3 plytų eiles. 26x12–14x7 cm, 26x12x6,5–7 cm dydžio plytos ant žemės buvo klojamos gulsčiai (šonais), rištos kalkių skiediniu. Arkos skliauto apačia 1,6 m gylyje rėmėsi į skersinę sieną. Ant arkos viršaus buvo mūrijama vidinė išilginė rūmų siena. Arkiniai pamatai turėjo būti tarp išorinės ŠV sienos ir skersinių pirmųjų pamatų ir tarp pirmųjų skersinių pamatų bei antrųjų pamatų. Tarp skersinių sienų buvo 7 m tarpai. Arkinių pamatų plotis nenustatytas, nes 2–3 m nuo rūmų paklotas elektros kabelis bei iškasta lietaus nuotėkų kanalizacija. Arkinių pamatų fragmentų nerasta 1990 m. perkasant PV pylimą lietaus nuotėkoms. 6 metre nuo rūmų, PV pylime, buvo rasta išorinė pirmųjų rūmų siena su lango niša. Fiksuotuose sluoksniuose matyti, kad po nišos apačia prasideda įžemis. Arkinių pamatų nerasta ir plote 3. Sprendžiant iš visų tyrimų, kol kas žinoma, kad arkiniai pamatai buvo tik po vidine išilgine rūmų siena nuo išorinės PV sienos (19 metre nuo dabartinių rūmų V kampo) iki antros skersinės sienos (36,6 metre). Arkinių pamatų plotis turėjo būti nuo 2 iki 2,5 m.

Plote 4, 1,1 m nuo rūmų PV fasado rastas apie 1,3 m pločio vidinės išilginės rūmų sienos fragmentas, kurio paviršius nuardytas klojant elektros tinklus bei lietaus nuotėkų kanalizaciją. Prie rūmų pamatų nuo 37,9 metro (t. y. nuo antros skersinės sienos) skersinių sienų nerasta. Ploto 4 R kampe įžemis prasideda 1,6 m gylyje (H_{abs} 55,92 m). Abipus pamatų 0,9 m gylyje rastas storas degėsių su pelenais sluoksnis, PV pusėje jame daug gyvulių ir žvėrių kaulų.

Plote 3 buvo nustatytas pirmųjų rūmų ŠV išorinės sienos storis, kuris siekė 2,2–2,3 m. Ploto V kampe 8 metre rastas pamatų duobės kraštas. Pirminis paviršius, pilkos žemės sluoksnis, prasideda 2,8 m gylyje (H_{abs} 56,54 m). Jo paviršius sutampa su pamatų paviršiumi, cokolinė dalis buvo 60 cm aukščio. Lango niša trapecijos formos, ŠV jos kraštas buvo 1,4 m ilgio, PR kraštas – 1,9 m (vidinės pusės), nišos gylis – 45 cm. Paviršius atidengtas H_{abs} 56,98 m. Nišos vidus H_{abs} 56,54 m. Nišos viduje paklota viena plytų eilė ant pamatų paviršiaus. PR pusėje, jau patalpos viduje, kv. 5–6D–E, 1,8 m gylyje atsi-

dengė plūkto perdegusio molio sluoksnis su virš jo esančiais degėsiais. Grindys galėjo būti medinės, todėl sudegusios. 2,1 m gylyje nuo pylimo viršaus prie ploto PR sienelės prasidėjo įžemis (molis su smėliu). Pylimo kraštas fiksuotas 1991 m. tyrimų metu PR sienelės pjūvyje.

ŠV rūmų fasade atkasta 6 m ilgio, 2,5 storio, 1,4 m pločio mūro siena, ėjusi įstrižiau rūmų fasado. 7 metre nuo V kampo, po rūmų pamatais, 3 m gylyje atrasti 1,2 m pločio akmens mūro pamatai, nuardyti statant dabartinius rūmus. Pamatai jungėsi su 6 m ilgio siena ir ėjo toliau ŠV kryptimi. Ant jų pamūryta 60 cm pločio plytų siena, kurios išlikęs aukštis 1,4 m. Sluoksnių stratigrafija leidžia daryti prielaidą, kad čia buvęs rūsys su arkomis. Arkos skliautai apgriauti. Rūsys užpiltas griuvenomis su kalkėmis. Kita to pastato siena rasta 12–13 metre, po dabartinių rūmų pamatais. Pastatą reikėtų datuoti XVII a. pradžia, kaip vieną pirmosios pilies laikotarpio pastatų. Preliminariai jį galima lokalizuoti 1625 m. Biržų pilies plane.

2007 m. archeologiniai tyrimai patvirtino, kad apie Biržų pirmosios pilies pastatus dar daug kas nežinoma. 1978–1986 m. restauruojant dabartinius rūmus, nebuvo galimybių atlikti išsamių archeologinių tyrimų. Ateityje, prieš tvarkant rūmų ŠV fasado teritoriją, būtina atlikti išsamius archeologinius tyrimus ir išsiaiškinti, kokie šioje vietoje stovėjo pastatai. Kol neturime galimybių eksponuoti atidengtų pamatų, reikia surinkti duomenis bent pirmosios pilies maketui.

Biržai castle palace

In strengthening the foundations of the Biržai castle palace in 2007, the BKMS conducted an investigation. An excavation was conducted on the SW and NW façades of the palace. The palace's foundations were unearthed up to a depth of 4 m (the bottom of the foundation) on the NW, NE, and SE façades and up to a depth 0.7–1.5 m on the SW façade. A total area of about 85 m^2 was excavated. Fragments of an arched foundation from the first palace (1589–1625), the remains of an unknown building, and a filled-in basement were found.

Gintautas Striška

Posesijos 461 Vilniaus Žemutinėje pilyje teritorijos 2004 m. žvalgomieji tyrinėjimai

Vilniaus žemutinės pilies teritorijos V dalis archeologų tyrinėta tik įvairiose komunikacijų vietose, detalesni tyrimai nevykdyti. Projektuojant būsimas Valdovų rūmų nuotėkų trasas ties rūmų V korpusu, buvo numatyta jas sujungti su veikiančia XIX a. požeminių kolektorių sistema. 2004 m. posesijos 461 (buvusio kapitulos, K. Kotovičiaus, o vėliau J. Civinskio namo) ŠV pusėje, kur buvo veikianti požeminio kolektoriaus atšaka, tirta 4x4 m dydžio žvalgomoji perkasa, vėliau dar 1,5x1 m dydžio išpjova. Bendras žvalgomųjų tyrinėjimų plotas – 17,5 m^2. Žvalgymų metu buvo tiriamas kultūrinis sluoksnis (iki projektinio gylio; apie H_{abs} 89,45 m) ir ieškoma nuotėkų kolektoriaus atšakos pabaigos.

Istoriniai duomenys rodo, jog posesijos 461 teritorijoje pirmasis mūrinis dviejų aukštų pastatas pastatytas 1687 m. pagal vyskupo K. Kotovičiaus projektą. Per Šiaurės karą švedai namą apgriovė, 1709 m. jo griuvėsius įsigijo kanauninkas L. Oginskis ir namą atstatė.